

Garatiaa

Pauruusoono aa yanaa aavaa Garatiaa varuuyani reeravai

Vaidiia Yisuunna mmayaaya yoketaivaa kiaa kookieeda ngiari voopinnaiya kiaa mmida iya maavee tiki ai nnida kuaivaa arinaima rikiada yoketaama variateeraivaara kiaa kookieeravai. Ii gioonna kiaapu iya inna hama Yutayaayavee. Iya ngiari voopinnaayavee. Iya ataama yaata utida tunoo: Mo fai vaidiivo Musiiva mmaanna tuu aataruuvaa iinnonno ivaudiri tupatupaa yoketaama variraivaa varaanaravaivee, tuuvaara Pauruuso tunoo: Inna hama kutaa kuavai ngia yaata utuaano. Vaidi voovoono kati yoketaama variraivaa varaanarivaara Yisuunnara kutaavaivee tiivaara fai ivo tupatupaa variraivaa varaanaravaivee. Ii aataru ivaa iikiyaiya fai safuuma Anutuuqaa tasipama yoketaama variaaravaivee.

Pauruuso itaa kua tuuvaara Garatiaa varuu ausa hanigioo vooyaano ooqoo tida tunoo: Aikiooma Musiiva mmaanna tuuvaudiriaatama iida Anutuuqaa tasipama safuuma variravaivee, tiravai. Iya itaa kua unnakua tuuvaara vooyaano kumimakama yaata utida koonnama variravai. Iya kua kutaivaa rikiada yoketaama variateeraivaara Pauruuso aa yanaa aavaa Garatiaa ausa hanigiooyani fafaara reeravai.

1 ¹ Na Pauruusoono aa yanaa aavaa ngiini fafaarakiaunoo. Na kua varee nuaira aposoroo vaidivai variaunoo. Hama vaidi vooyaano kuaivaa ni giaa ni muduu na varee nuairavai. Yisuu Kirisiivaatama ti Napoova Anutuuqo inna tuduu putuuvakidiri diitoovootama kuaivaa ni giaa ni muduu na mmooriivaa vareeravai. ² Gioonna kiaapu vaa ausa hanigia kiada ni tasipama variayaatama ngiyyara yaata utida kiaani tee na aa yanaa aavaa ngia vaa ausa hanigia kiada Garatiaa mmataivau variyaiya ngiini fafaarakiaunoo.

³ Ti Napoova Anutuuqoota ti Udaanga Yisuu Kirisiivaatama kati ngiyyara yoketaama yaata utida ngiari ausa nuufaivaitana ngii mida nnaasu variateeraivaara na yaata utuaunoo.

⁴ Ti Napoova Anutuuqo yaata utuuvaugiataama Yisuu Kirisiiva ti mminnamminnaa maisaiyauvaara ee-oo tioo putiravai. Aa suai aavaki

gioonna kiaapuuya maisama variaivakidiri Yisuuva ti vitoo yoketaivau yapaanaraivaara putiravai. ⁵Anutuuqaa nnutuuvo tupatupaa ngiau aapu vakiaivee. Kua kutaa.

Yisunna mmayaaya yoketaa mmuaa tuanaavai vainoo

⁶Yisuu Kirisiiva kati ngiiyara yoketaama yaata utiivaara Anutuuqo ngii maavee tiravai. Ngia makee tikiai ari vo mmayaaya yoketaa voovai rikiaraivaara Yisuu Kirisiinna mmayaaya yoketaivaa pikiada kuaavai. Na ivaara pinaama nnikiaraakiaunoo. ⁷Hama ari vo mmayaaya yoketaa voovai vainoo. Gioonna kiaapu vooyaano Yisuu Kirisiinna mmayaaya yoketaivo hakuatarama ari voovaugiataama vakiaiveeraivaara ari vookarai kua yoketaivaa ngii giaa ngii mmiaavo ngii ausaiyauvo mmuaararavai. ⁸Ta tauraa ngii giaa ngii miaanna mmayaaya yoketaivaa fai tiikidiri voovoonnee vara ngiau aapuuvakidiri tii aangeraa voovono hama ivaa roosiima ngii giaa ngii mirainno ari vookarai kuavai ngii giaa ngii mino too Anutuuqo tino rikioo ikia aakiaivaki kuanaravai. ⁹Vaa ta ivaara tauraa ngii giaa ngii miravai. Aanna na kava ngii giaa ngii miaunoo. Ngia tauraa rikiada varaa mmayaaya yoketaivaa fai gioonna kiaapu voovono hama ivaa roosiima ngii giaa ngii mirainno ari vookarai kuaivaa ngii giaa ngii mino too fai Anutuuqo tino rikioo ikia aakiaivaki kuanaravai.

¹⁰Mo na itaa kua kiauvaara yaata utuatee. Vaidiiaa niyara yoketaavee kiaaraivaara na itaa kua kiaunnee? Vara Anutuuqoono niyara kua yoketaivaa tinarivaara na itaa kua kiaunnee? Mo Anutuuqo niyara kua yoketaivaa tinarivaara na itaa kua kiaunoo. Vaidiiaa niyara mannaka kiateeraivaara na itaa kua kiaunnee? Vaidiiaa niyara mannaka kiateeraivaara na mmoori varautiri. Na hama Yisuu Kirisiinna mmoori vareera vaidivai variautirivee.

Pauruusaa Anutuuqo aposoroo vaidivai mmataama kieeravai

¹¹Ni seenayaso, nnikiai na aqaa kua aavaa ngii giaa ngii minaravee. Kua mmayaaya yoketaivaa na ngii giaa ngii miaivo hama vaidiiaano tira kuavai. ¹²Hama vaidi voovono ivaa ni giaa ni muduu na rikieeravai. Hama vaidi voovono ivaa ni giaa ni minarivaara ni vita vitairavai. Hameetavee. Yisuu Kirisiiva ariinoo kooyaa ni giaa ni mioo ni vitairavai.

¹³Vaa ngia rikiaavai. Gioonna kiaapu Yutayaiya ngiari Anutuuqaara uu aataruuvaa neeta iiravai. Na iina variee gioonna kiaapu Anutuuqaara vaa ausa hanigiooyara hama na boo tiraina na iya ruputu raubiriinai iya Anutuuqaara uu aataruuvo taikaiveeraivaara na maisa mmooriivaa iya iiravai. ¹⁴Ti taato nnaakukiaiya tupatupaa uu aataruuvaa na yaagueeqama kiese iikiaivaara ni mmuaa vayanaiya na yaatara kiese Yutayaiya ngiari Anutuuqaara uu aataruuvaa yaagueeqama iiravai.

¹⁵Ni noonna ausaivakidiri hama na kooyaa variaa suaivaki Anutuuqo ni mmataama kieeravai. Ivo kati niyara yoketaama yaata utuoo na inna mmooriivaa iinaraivaara ni maavee tiravai. ¹⁶Na ngiari vopinnaiya Yisuunna mmayaaya yoketaivaa kiaa mmiaiveeraivaara Anutuuqo ari Mmaapuuvaa kooyaa ni vitairavai. Iva kooyaa ni vitau suaivaki hama na vaidiiyasi viee iyaata kua tiee vo kuavaara iya yaparairavai. ¹⁷Hama na Yerusareema viee ni tauraa varuu aposorooyaata kua tiee vo kuavaara iya yaparairavai. Hameetavee. Na safuuma viee mmanna mmataivaa nnutuuvo Arapiaa ivaki hara kiee kiisa suai variee kava vara ranee Damasakuusa nniravai. ¹⁸Na ivaki hara kiee variaaduu nuanu taaravooma taika kioodoo na Yerusareema viee Petorooso ivaki varuuvaasidiri kuaivaa rikiaanara ivaki variaaduu yaakuuvaitana yuku sai suaivai taikeeravai. ¹⁹Hama na sai aposorooya teeravai. Na ti Udaanga Yisuu Kirisiinna kataivaa Yakoopaa nnaasu teeravai. ²⁰Aa na fafaara rau kua aavo kutaa kuavai vainoo. Hama na unnakuavai kiaunoo. Anutuuqaa avuuvaidiri na kua kutaavai kiaunoo.

²¹Nnaagiai na mmataivaitana nnutuuvaitana Suriaa Kirikiaa mmataivaitanaki viravai. ²²Na itaama varia ree nookiaa suaivaki Yutayaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigiada Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tuuya kati na nookiaa kuaivaa rikiada hama ni teeravai. ²³Gioonna kiaapu vooyaano iya tunoo: Yisuunnara kutaavaivee tira aataruuvo eeyaara taikaiveera ii vaidi ivo tauraa ti ruputuoo maisa mmooriivaa tiyara iiravai. Mo aanna makee ta taunnano ii vaidi ivoonoonno Yisuunna kua mmayaaya yoketaivaa kiaa mmiaa roo nuainoo, tuduu ivaa nnaasu rikiada ²⁴niyara Anutuuqaata kua yoketaivaa tiravai.

Pauruuso ngiari vo aposorooyaata kua tiravai

2 ¹Nnaagiai nuanu yaakuuvaitana yukukidiri taarama taarama taika kioodoo na kava Yerusareema kuaaduu Panapaaso ni tasipama viravai. Ta vida vaidi Titiinnaata vitada viravai. ²Anutuuqoono ni tuduu na viravai. Na viee viee oro ivaki hara kiee variee ivaki varuu kieetaiya vitee iya tasipama oro vo kammu voovau variee Yisuunna mmayaaya yoketaivaa na ngiari vopinnaiya kiaa mmiaa ree nookiaa kuaivaa kooyaa iya kiaa mmiravai. Ni mmoori tauraa na iikiyaiuvoota nnaagiai iinaraiyauvootama kuminayaa vaivoora na kooyaa iya kiaa mmiravai. ³Titiiva ni tasipama varuu vaidiiivo Ereengaa vaidivai varuduaata hama vaidi vooyaano inna mmammaivaa hatokaateeraivaara ti tarikua tiravai. ⁴Vaidi vooyaano unnakua kiaa tunoo: Ta ngii seenayavee, kiaa kiada ti tasipama varuuya inna mmammaivaa hatokaaree kiaa iidada hama hatokeeravai. Ii vaidi iyaano ta Yisuu Kirisiinna aataruuvau varida iikiaannaivaa taaree kiaa unnakua unnakua kiaa rada ta iikiaanna aataruuvaa teeda ngiari kieetaiya kiaa mmiaaraivaara teeravai. Hama

mmaanna tuu aataruuvo mmannammanna ti ravaatau utuduu ta Yisuunna aataruuvau kati tete yaata utuaannaivau viravai. Iya mmaanna tuu aataruuvaadiri ti ravaatau utuaaraivaara iya itaama iiravai. ⁵Yisuu Kirisiinna mmayaayaivo yaagueeqama kutaavai vainai rikiada ngia yoketaama variateeraivaara ta hama iya kuaivaa rikiada muaraagaida iiravai.

⁶Mo ngiari kieeta vaidiiya mmataama kiooya dataama variaannee? Iya aruooma variaannee? Vara adida variaannee? Hama na ivaara yaata utuaunoo. Anutuuqo iyaata niitama taikiai ta mmuaakaraama variaunnano. Ii vaidi kieeta iya hama karaasa kua voovai ni giaa ni miravai. ⁷Hameetavee. Vaa iya taavai. Yutayaa gioonna kiaapuuya Yisuunna mmayaaya yoketaivaa kiaa mmianeera aataruuvaa Anutuuqoono Petoroosaa mmiravai. Inna roosiima na ngiari voopinnaiya kiaa mmianeera aataruuvaa Anutuuqoono ni miravai. ⁸Anutuuqoono Petorooso aikiooma Yutayaa gioonna kiaapuuyaki aposoroo mmooriivaa iikiaiveera kiaa kioo ari yaagueeqaivaa inna mmioo inna tasipooduu iiravai. Ivaa roosiima Anutuuqoono tuduu na ngiari voopinnaiyaki aposoroo mmooriivaa varaaduu ivo ari yaagueeqaivaa ni mioo ni tasipooduu na iiravai. ⁹Yakoopo Petorooso Yuvuaanainna iya kieeta nnutuuvaa varoodoono Anutuuqo ii mmoori yoketaa ari vookarau ivaa ni muuvaa iya arinaima rikieeravai. Rikiada niita Panapaasaatama ti yaaku rumisiravai. Ivaara iyaata teetama mmuaa ausa mmuaa tinnivai varada iya Yutayaiyaki mmooriivaa varooduu ta ngiari voopinnaiyaki mmooriivaa vareeravai. ¹⁰Iya mmuaa mmooriivaara nnaasu ti kiaa ti mmiravai. Ta mmanna haipuuvara yaata utida tuqinnaateeraivaara ti kiaa ti mmiravai. Vaa na ivaara yaata utuee na makemakee yaagueeqama mmoori vareeravai.

Pauruusoono Petoroosaa tiravai

¹¹Na oto Adiookiaa variaaduu Petorooso nnuuu ivo koonnama uuvaara na gioonna kiaapuuya avuuyauvunu safuuma ari tinniivau ivaara inna tiravai. ¹²Ngiari voopinnaa vaa ausa hanigiooyasi Petorooso makemakee iya tasipama yeenna nneeravai. Yapooma nnaagiai Yakoopoono vaidi vooya titaa kioodoo nnuuya innasi nnuuu rikioo Petorooso ngiari voopinnaiya pikioo hama kava iya tasipama yeenna nneeravai. Vaidi vooyaano ngiari voopinnaiya ngiari mmammaiyauvaa hatokaateera tuuvaara ivo aatuunno hama iya tasipama yeenna nneeravai. ¹³Petorooso itaama aatuunno hanigioo varuneema ari seena Yutayaa vaidiiyaata Panapaasootama iva varuneema itaama variravai. ¹⁴Yisuunna mmayaaya yoketaivo kua kutaavai vauvaa iya hama ivaa safuuma uuvaara na tee iya avuuyauvunu na Petoroosaa kiaanoo: A Yutayaa vaidi tuanaakua varieennaatainna ngiari voopinnaiya

roosiima hara kiese variannanoo. Hama Yutayaiya roosiima a hara kiese variannanoo. Itaama vaikiyai mo dataama kiese a ngiari voopinnaiya kiannanoo: Yutayaiya roosiima hara kiada variatee, kiannannee? tiravai.

Yutayaiyaata ngiari voopinnaiyaatama Yisuunnara kutaavaivee kiaavai

¹⁵Ta Yutayaiya ti kaano kooya Yutayaa gioonna kiaapuyaano ti mmateeravai. Ta hama ngiari voopinnaiya mminnamminnaa maisa vareeraiyakidiri diitaunnayavee. ¹⁶Itaama vaikiyai vaa ta rikiaunnvai. Gioonna kiaapu voovoono Anutuuqaa avuuvau safuuma varinaree tio ivoono Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kioo safuuma varinaravai. Ivo hama mmaanna tuu aataruuyauvaa iivaara safuuma Anutuuqaa avuuvau varinaravai. Ta Yutayaiya teetama Anutuuqaa avuuvau safuuma variaaraivaara Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tiravai. Hama ta mmaanna tuu aataruuvaa iikiaannaivaara Anutuuqaa avuuvau ta safuuma variaunnvai. Hama yopeema gioonna kiaapu voovoono mmaanna tuu aataruuvaa iinno Anutuuqaa avuuvau safuuma varinaravai. ¹⁷Itaama vaikiyai ta Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kiada Anutuuqaa avuuvau safuuma ta variataama kiadaata ta ngiari voopinnaiya roosiima mminnamminnaa maisaiyauvaa varada mmaanna tuu aataruuvaa hatokaunnaivo kooyaa vaivaudiri ta kiaara: Yisuu Kirisiivaano ti tikiai ta mminnamminnaa maisaiyauvaa varaunnavavee, kiarannee? Ai hama fai ta itaa kua kiaravaivee. ¹⁸Mmaanna tuu kuaivaa vaa na pikiaivaa fai na keenaa iinaree kiaa iina teeno hama yopeenai teeda fai ngia na mminnamminnaa maisaivaa varaanaraivaa kooyaa taaravai. ¹⁹Hama na aikiooma mmaanna tuu kuaivaa iirama kiese na vaidi putiraiya roosiima putuauvai variaunoo. Na Anutuuqaara nnaasu yaata utu kiese vaina variraivaa varee variaunoo. Na itaama varinaraiivaara na vaidi putiraiya roosiima putuauvai variaunoo. ²⁰Yisuu Kirisiiva yatari sagaivau putuneema neeta mmuaikaraama maisa aataruuvaara putuauko hama kava ni utivaivee. Anna makee na variauvo hama nene variaunoo. Yisuu Kirisiiva niiki variivaara na variaunoo. Na mmata aavau variauvai suaivaki na Anutuuqaa Mmaapuuvaa kutaavaivee kiauvaara na hara kiese variaunoo. Ivoono niyara mmuduuya ruoo putiravai. ²¹Anutuuqo kati tiyara yoketaama yaata utiraivaara hama na kiaunoo: Kuminavaivee, kiaunoo. Ta mmaanna tuu aataruuvau hara kiada varida kiaunanoo: Ta Anutuuqaa avuuvau safuuma variaunoo, kiaa kiada variaunnatiri. Yisuu Kirisiiva putuuvo kuminayaa vaitirivee.

Mmaanna tuu aataruuvaa pikiada Yisuunnara kutaavaivee kiatee

3 ¹Ngia Garatiaa variyaiya kumimakayavee. Vaidi vooyaano ngii unnakua kiaani rikiada ngia iya mmemmaana kuaavaivee. Mo ngia iivaara dataamaida yaata utuaannee? Yisuu Kirisiiva yatari sagaivau

putuuvaara vaa ta kooyaa ngii giaa ngii miaannaduu ngia yatari sagaivaa arinaima kooyaa teeda rikieeravaara roosiima ngia arinaima rikieeravai. ²Na vo kuavaaraata ngii yaparainaravee. Mo vara ngia mmaanna tuu aataruuvau iida Anutuuaqaa Mmannasaivaa vareeravainnee? Vara ngia Yisuunna mmayaaya yoketaivaa rikiada ivaara kutaavaivee kiaa kiada Anutuuaqaa Mmannasaivaa vareeravainnee? Ngia Yisuunna mmayaaya yoketaivaara kutaavaivee kiaa kiada vareeravaivee. ³Mo dataama vaikiada ngia ivaara kumimakaida variaannee? Ngia tauraa Anutuuaqaa Mmannasaivaa vara kiada ivaara yaata utu kiada vaidia iikiaa aataruuvaa pikiada ngiengie yaata utuivaugiataama iikiaano. ⁴Ngia Mmannasa yoketaivaa vara kiada safu aataruuvau varuuvaara vaa ngia taunnuuda kianne? Ngia itaama varuu aataruuvu hama kumina mminnaavai. ⁵Anutuuoqoono Mmannasa Yoketaivaa ngii mi kioo ngii nuuna aakiaiyauvaki mmoori ari vookara ari vookaraiyauvaa iira suaivaki ngia mmaanna tuu kuaivaa rikiada iikiaivaara ivo itaama iinnee? Vara ngia Yisuunna mmayaaya yoketaivaa rikiada ivaara kutaavaivee kiaivaara ivo iinnee? Mo ngia Yisuunna mmayaaya yoketaivaara kutaavaivee kiaivaara ivo iivaivee.

⁶Ngia Aaparahaamaara yaata utuatee. Ivo varuuvaara Anutuuaqaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Ivoono Anutuuaqara kutaavaivee tiravai. Ivo yaagueeqama kutaavaivee tuuvaara Anutuuoqo innara tunoo: Safuuma varira vaidivaivee, tiravai. Kua fafaaraivo vainno itaa kua tiivai. ⁷Itaama vaivaara arinaima rikiaatee. Aaparahaamo Anutuuaqara kutaavaivee tuneema gionna kiaapuuya Yisuunnara kutaavaivee kiaiyara Anutuuoqo tinoo: Aaparahaamaa uru nnaakara tuanaayavee, tiivai. ⁸Ngiani vooipinnaa gionna kiaapuuya Yisuunnara kutaavaivee kiaiyara Anutuuoqo tinara: Inna safuuma varira gionna kiaapuyavee, tinara kuaivaa vaa Anutuuoqo tauraa kiaa kioodoo vauvaa vaidiia iva fafaarairavai. Ivaarainno mmayaaya yoketaivaara Anutuuoqo mmuaanaa Aaparahaamaa kiaa mmioo tunoo: A Anutuuaqara kutaavaivee kiannaivaara mmuakiaa gionna kiaapu mmatayaa variaya fai yoketaama variaaravaivee, tiravai. ⁹Aaparahaamo Anutuuaqara kutaavaivee tuuvaara Anutuuoqo innara yoketairavai. Innanikaraama mmuakiaa gionna kiaapuuya Anutuuaqara kutaavaivee kiaiyara ivo iyara yoketainaravai.

¹⁰Gionna kiaapuuya mmaanna tuu kuaivaudiri ngiari yoketaama variaaraivaara iida ngiari irisai maisaiyauvo pinaayauvai vaikiainnaata iya variaavai. Ivaara kua fafaara voovai vainno tinoo: Mmaanna tuu kua yanaivaki vai kua mmuakiaayauvai gionna kiaapu voovoono hama makemakee iyauvaa rikioo iino Anutuuoqo irisai maisaivaa pinaavai inna mminaraivo vaikioonnaata iivaivee, tiivai. ¹¹Kua fafaara voovai vainno tinoo: Gionna kiaapu voovoono Anutuuaqara kutaavaivee kiaa kioo inna avuuvau safuuma variivoono fai tupatupaa variraivaa varoo hara

kioo varinaravaivee, tiivaara vaa ta rikiaunnava. Itaama vaikio gioonna kiaapu voovoono mmaanna tuu aataruuvau variivoono hama Anutuugaa avuuvau safuuma varivai. ¹²Ivaara kua fafaara voovai vainno tinoo: Gioonna kiaapu voovoono Anutuugo mmaanna tuu kuaivaa iinno fai ii aataru ivau nnaasu varinaravaivee, tiivai. Gioonna kiaapu voovoono Anutuugo mmaanna tuu aataruuvaa iivoono hama Anutuugaara kutaavaivee kiaa kioo iivai.

¹³Rikiaatee Yisuu Kirisiiva ti mminnamminnaa maisaiyauvaa irisai maisivaa pinaavai vareeravai. Gioonna kiaapuuya mmaanna tuu aataruuvaa uuya irisai maisaiyauvo pinaayauvai vauduaata uu aataruuvakidiri Yisuu Kirisiiva ari kiauvaadiri ti yookaama kieeravai. Ivaara Anutuugaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Vaidi vooya vaidi voovai utu raririima rada yatariyaa inna nnuunaivaa mmaana heerayaama rau rasotaama kiaavo too putiivoono fai Anutuugaasidiri irisai maisivaa pinaavai ari varaanaravaivee. Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai. ¹⁴Aaparahaamo Anutuugaa kuaivaara kutaavaivee tuuvaara ivo innara yoketairavai. Ngiari voopinnaiyaatama Yisuunnara kutaavaivee kiaaraivaara ivo iyaraatama yoketairavai. Ivo iyaraatama yoketaakiaiveeraivaara Yisuu Kirisiiva ti yookainaraivaara ee-oo tiravai. Nnaaru Anutuugo Mmannasa Yoketaivaa ti mmnaraivaara kua kiaa teerama kieeravai. Ta Yisuunnara kutaavaivee kiaa kiada Mmannasaivaa varaaraivaara Yisuu Kirisiiva ti yookainaraivaara ee-oo tiravai.

Kua kiaa teerama kioo kuaivo mmaanna tuu kuaivaa yaataravai

¹⁵Ni seenayaso, na mmatayaa diaa aataru voovaudiri mmataama kiee ngii giaa ngii minaravee. Fai vaidi taaravaitanaano kua tida kuaivaa oyaivaa kiaa yeena rau kiada ngiari nnutuuvaitanaatama yaagueeqai kuavai fafaara raa yapa kiaivaa fai hama vaidi voovoono yopeema ivaa hatokoo vo kuavai ivaa tasipama raanaravai. ¹⁶Aikioovai. Anutuugo ari kua kiaa teerama kiooyauvaa Aaparahaamaata inna sidinnaidiivaatama kiaa mmiravai. Hama ii kua ivo tunoo: Inna sidinnaidiivaatama kiaa mmiravaivee, tiravai. Itaa kua tuu kuaivo hama kaayau sidinnaidiivara tiravai. Ii kua ivo tunoo: Inna sidinnaidiivaatama kiaa mmiravaivee, tuuvo mmuaa sidinnaidivaara tiravai. Ii vaidi ivo Yisuu Kirisiivavee. ¹⁷Na kiau kuaivaa oyaivaa arinaima rikiaatee. Anutuugo kua kiaa teerama kioo yeena rau kioo kuaivaa Aaparahaamaa kiaa mmioo tunoo: Kua kutaa fai na iinaravaivee, tiravai. Anutuugaa mmaanna tuu kuaiyauvo kaayau nuanu (430) nnaagiai nnuuvoono hama yopeema Anutuugo kua kiaa yeena rau kioodoo tauraa vauvaa hatokaivai. Ivo kua kiaa teerama kioo kua kutaivaa tuuvaa hama yopeema rugaivai. ¹⁸Gioonna kiaapuuya Anutuugaa mmaanna tuu kuaiyauvaa iidada Anutuugaa avuuvau safuuma variaaree kiaa kiada variaatiri. Anutuugo kua kiaa teerama kioo

kua kutaivaa Aaparahaamaa kiaa mmuuvaa hatokaatirivee. Hama itaama vainoo. Anutuuqo kua kiaa teerama kioo kua kutaivaa Aaparahaamaa kiaa mmuuvaara kua kiaa yeena rau kioovaa kaanaivaa inna mmiravai.

¹⁹Itaama vauduu aaniira Anutuuqaa mmaanna tuu kuaiyauvaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiravainnee? Mminnamminnaa maisa vareera aataruuyauvo kooyaa vakiaiveeraivaara Anutuuqo gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. Anutuuqaa mmaanna tuu kuaivo vainnonno nnaagiai ivo taikeeravai. Yisuuva Aaparahaamaa sidinnaidiivo tuu suaivaki taikeeravai. Anutuuqo kua kiaa teerama kioo kuaivaa innara Aaparahaamaa kiaa mmiravai. Anutuuqaa mmaanna tuu kuaiyauvaa aangeraiyaano vaidi tammaivaki duuvaa Musiinna kiaa mmuduu ivoono gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. ²⁰Fai vaidi mmuaavoono vaidi voovaata kua tinaree kiaa safuuma innaata kua tinaravai. Fai hama vaidi voovono tammaivaki dinaravai. Anutuuqo Aaparahaamaata kua tuu suaivaki ari mmuaavoono innaata kua tiravai.

Mmaanna tuu kuaivo ataama vaivai

²¹Mo Anutuuqaa mmaanna tuu kuaiyauvo Anutuuqo kua kiaa teerama kioo kuaiyauvaa hatokaivainnee? Hama hatokaivaivee. Anutuuqo mmaanna tuu kua voovai gioonna kiaapuuya mmuuvaidiri iya tupatupaa variraivaa varaatiri. Iya mmaanna tuu aataruuvaa iida ivaidiri Anutuuqaa avuuvau safuuma variaatirivee. Hama itaama vainoo. ²²Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Gioonna kiaapu mmuakiaa mmatayaa variaya mminnamminnaa maisaiyauvo iya puaisa utivaivee. Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai. Mminnamminnaa maisaiyauvo iya puaisa utiivaara gioonna kiaapu Yisunnara kutaavaivee kiaiya Anutuuqo kua kiaa teerama kioovaa kati ivaa iya mmiivai.

²³Hama ta Yisunnara kutaavaivee kiaanna suaivaki Anutuuqaa mmaanna tuu kuaiyauvo oovi nnauvaa roosiima ti puaisa utiravai. Ti utuonnonno Yisunnara kutaavaivee tuu aataruuvo kooyaa vau suaivaki taikeeravai. ²⁴Anutuuqaa mmaanna tuu kuaivoono ti haitatuududu Yisuu Kirisiiva tuu suaivaki taikeeravai. Ta Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kua kiada Anutuuqaa avuuvau safuuma variateeraivaara ti haitatuududu Yisuu Kirisiiva tuu suaivaki taikeeravai. ²⁵Aanna Yisunnara kutaavaivee tira suaivo vaa kooyaa nniivaara ti haitatuuraivoono hama kava ti haitatuunno ti utivai.

²⁶Ngia mmuakiaaya Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaiya ivo ngiiki variivaara ngia Anutuuqaa raunna mmaapu tuanaaya variaano. ²⁷Ngia ausa hanigiaavo Yisuuva ngiiki varikiai ngia nnoori variaya ngii mmammayaa uyira rairaiyauvaa yapaaneema vaa ngia Yisuu Kirisiinna varaavai. ²⁸Yisuu Kirisiiva ngiiki variya ngia mmuaakaraiya variaano. Anutuuqo ngii taikiai hama ngia ari vookaraiya variaano.

Hama Yutayaiyaata Ereengaiyaatama variaanoo. Mmuaakaraiya variaanoo. Sikaunnaadiri yookaama kiada viteeraiyaatama kati ngiari yaata utiraivaugiataama nuairaiyaatama hama itaa kiaaya variaanoo. Mmuaakaraiya variaanoo. Hama vaidiia variaani gioonnaiya variaanoo. Mmuaakaraiya variaanoo. Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara ngia mmuaakaraiya nnaasu variaanoo. ²⁹Fai ngia Yisuu Kirisiinna gioonna kiaapuya varida ngia Aaparahaamaa uru nnaakaraya variaaravai. Ngia Aaparahaamaa uru nnaakaraya varida Anutuuqo kua kiaa teerama kioo inna kiaa mmuuvaa ngieetama varaaravai.

4 ¹Ii kua ivaara na ataa kua kiaunoo. Mmaapuuvoo ari konna mminnamminnaa mmuakiaayauvai varaanaraiivoono kiisavai varii suaivaki sikaunnaadiri yookaama kioo viteera ngiaammuuvaa roosiima varivai. Ivo mmuakiaa mminnamminnaiyauvaa nakaaraiivo varikiainnaata iya innara kiaanoo: Mmooi vareera ngiaammuuvavee, kiaavai. ²Ivo kiisavai varii suaivaki vaidi vooyaano innaatama inna mminnamminnaa mmuakiaayauvaaraatama haitatuuma rada kuaavovo ari koova mmataama kiai suaivaki ariinoo haitatuuvai. ³Ta itaama mmuaikaraama variaunnaano. Ta hama ausa hanigieerama kiada nnaakaraiya roosiima variaanna suaivaki varida sikaunnaadiri yookaama kiada viteeraiyanikaraama ta variaannaduu mmatayaa diaa mminnaa saaka sifaa moomeera iira aataruuyauvoono ti haitatuuravai. ⁴Ii aataru ivo itaama vauduu Anutuuqo ariinoo yaata utuoo mmataama kioo suaivaki ari Mmaapuuvaa titooduu tiiravai. Mmatayaa diaa gioonna Yutayaiivoono inna mmata kioodoo Anutuuqaa mmaanna tuu aataruuvaa Yutayaiya mmuuvaa ivoota iiravai. ⁵Mmaanna tuu aataruuvoo gioonna kiaapuuya utuuvakidiri ivo ari kiauvaadiri yookaama kinai iya kati mmamma dummukiara kuaaraivaara ivo tiiravai. Ta viina nnaakaraiya vaidiia viriraiya roosiima Anutuuqaa raunna mmaapuya variateeraivaara ivo tiiravai.

⁶Ngia inna raunna mmaapuya variaivo kooyaa vakiaiveeraivaara Anutuuqo ari Mmaapuuvaa Mmannasa Yoketaivaa tikio ti aakiaiyauvaki tioo ti tikiyai ta kai tida kiaunnaano: Napoo-o, kiaunnavai. ⁷Ivaaraida hama ngia mmuaavai mmuaavai sikaunnaadiri yookaama kiada viteeraiyanikaraama variaanoo. Ngia inna raunna mmaapuya variaivaara Anutuuqo ari raunna mmaapuuyani teerama kiaiayauvaa fai ngii minaravai.

Pauruuso Garatiaa varuu gioonna kiaapuuyara pinaama yaata utiravai

⁸Ngia nnaaru Anutuuqaara vueennama kiada varuu suaivaki ngia mmata aavau diaa kumina mminnaa saaka sifaa moomeera iira aataruuyauvaa iida varuduu iyauvo ngii haitatuuda ngii ravaatau utuduu ngia iya mmooi vareeravai. ⁹Aanna makee vaa ngia arinaima

Anutuqaa teeda rikiaanoo. Na ngii giaa ngii miataa kuaivo vaikiyai na fanniima vo kuavai kiaunoo. Anutuuqo vaa ngii too rikiaivai. Itaama vaikiyai mo aaniira ngia kava hanigiada ngiingii ausaiyauvaa kumina mminnaa saaka sifaa moomee hama yaagueeqataiya mmiaannee? Mo aaniira iyauvo kava ngii haitatuukiai ngia iya mmooriivaa varaaraivara ngii ee-oo kiatainnee? ¹⁰Ngia sui vooyauvaaraata kuraaga vooyauvaaraatama buusa nneera sui vooyauvaaraata nuanu vooyauvaaraatama pinaa suaiyauvaivee kiaa kiada kati variaavai. ¹¹Ngia itaama iikiaivara na pinaama ngiiyara yaata utuaunoo. Na ngiiyara mmoori varauvo kuminayaa vaivoora na pinaama ngiiyara yaata utuaunoo.

¹²Ni seenayaso, na yaagueeqama ngii giaa ngii miee ataa kua tinaravee. Na aanna makee variauneema ni roosiima variatee. Tauraa mmaanna tuu aataruuvo ni ravaatau utuuvaa vaa na pikiee aanna makee ngii roosiima variaunoo. Hama ngia vo mmoori vo mmoori maisaivaa niyara iiravai. ¹³Vaa ngia teeda rikiaavai. Na vo yoosinnaivaki kuanaree kiaa iikiaaduu ni niitarooduu ngii tasipama variaivara Yisuunna mmayaaya yoketaivaa toosa hara ngii giaa ngii miaaduu ngia rikieeravai. ¹⁴Ni niitaroovo niiki vauduu ni mmammaivo maisauduaata hama ngia niyara nniki rakaida ni ooqoo tiraida ngia ni tuqinneeravai. Aangeraa voovono ngiisi nninai ngia ivaara tuqinnaara iikiaravee kiaa iikiaaneema vaa ngia itaama niyara iiravai. Fai Yisuu Kirisiiva ngiisi nninai ngia innara tuqinnaara iikiaravee kiaa iikiaaneema vaa ngia itaama niyara iiravai. ¹⁵Ii sui ivaki ngii ausa vuatinniiyauvo niyara pinaama yoketauduu ngia sirigaida variravai. Aanna makee ngii tinniiyauvo dataama vaikiada ngia ari vookarai aataruuyauvaara yaata utuaannee? Vaa na tauvai. Ngia niyara yoketauvaara ngiingii avuuyauvaa ranigaama kiada ni miatauduu hama yopeema ranigaama kiada ni miravai. ¹⁶Itaama vaikiyai na kua kutaivaa ngii giaa ngii miee variauvara ngia niyara ti nnammutuaavaivee kiannee?

¹⁷Vo aataru vo aataruuvaa ngii miraiya unnakua unnakua kiaa rada memeyayaa vakia rada maisa aataruuvaa ngii iikiaara iikiaanoo. Iya ngiari mmuduuya riraivaa ngiiki yapa kikio ngii mmuduuya riraivo mmuaavau vainai niisidiri fai ngii utu rada ngiariisi yapaaravai.

¹⁸Mo ngia yoketaa aataruuvau kuateeraivara vaidiiya yamayamaa kua kiaivo inna yoketaivai vaivai. Mmuakiaa sui itaama iivo inna yoketaivai vaivai. Hama na ngii tasipama variau suaiyauvaki nnaasu yoketaivai vaivai. Mmuakiaa suaiyauvaki yoketaiyauvai nnaasu vaivai.

¹⁹Ni seena na ngiiyara mmuduuya ruuyaso, rikiaatee. Gionnaivo nnaakara mmataanara iinno varioo nniitareeraivaa varoonnonno nnaagiai mmataivai. Ivaa roosiima na tauraa iikiauneema na kava ngiiyara yaata utuauko ni niitaraikiokio Yisuu Kirisiiva ngiiki suvui

kino ni niitaraivo pikiaanaravai. ²⁰Ngia iikiaa aataruuvaa hama ni yoketai. Na itaama ngiiyara yaata utuauvaa pikiee yoketaa yaataivaa ngiiyara utuee yoketaa kuaivaa tinaraiavaara aanna na ngii tasipama ni variataikiainnaata aavau hara kiee variee pinaama ngiiyara yaata utuauvo.

Hekaaya Saraaya varida iira kuavai

²¹Aa kua aavaara ni giaa ni miatee. Anutuuaqaa mmaanna tuu kuaivaa mmemmaana ngii variataiya vaa ngia mmuakiaa kuaiyauvaa Musiiva fafaara rooyauvaa arinaima rikiaannee? ²²Musiiva fafaara roo kuaivo Aaparahaamaara tii kuavai. Aaparahaamo mmaapu taaravaitana mmata kioo mmoori vareera gioonnaivaudiri voovai mmata kioo ariiyaadiaivaudiri voovai mmata kieravai. Ii mmoori vareera gioonna ivo sikaunnaadiri yookaama kioo viteera gioonnava. Ariiyaadiaa gioonnaivo kati ari yaata utuuvau nuaira gioonnava. ²³Mmoori vareera gioonnaivo mmuakiaa mmatayaa gioonnaiya mmateerayaama kati mmaapuvaa mmateeravai. Ariiyaadiaivo Anutuuaqo kua kiaa teerama kioovaudiri mmaapuvaa mmateeravai. ²⁴Ii kua ivo mmataira kuavai. Anutuuaqo kua yeena rau kioo aataruuvaitana ii gioonna ivaitanaudiri kooyaa vairavai. Voovai mmoori vareera gioonnaivaa nnutuuvo Hekaava uu aataruuvaudiri kooyaa vairavai. Hekaanna sikaunnaadiri yookaama kioo viteera gioonnava variravai. Inna nnaakaraiyaatama mmuaikaraama yookaira nnaakaraya variravai. Ii kua yeena rau kioo aataru ivo taapiivaa nnutuuvo Sinai ivaudiri nniivai. Ii aataru ivaa mmemmaana variraiya Hekaanna uru nnaakaraiya roosiima sikaunnaadiri yookaama kiada viteeraya variaavai. ²⁵Sinai taapiivo Arapiaa mmataivau vaivaudiri nnii aataruuvo inna Yerusareema makee ivaki variaa gioonna kiaapuuyaata ngiari uru nnaakaraiyaatama sikaunnaadiri yookaama kiada viteeraiya roosiima variaavai. ²⁶Aaparahaamo ariiyaadiaa gioonnaivo uu aataruuvaudiri Anutuuaqo kua yeena rau kioo aataru voovai kooyaa vairavai. Ivo kati ari yaata utuuvaugiataama nuainno varuuvaa roosiima ngiau apu vai Yerusareema ivaki variaaraiya ngiari yaata utuaiyuvunugiataama nuaida variaavai. Ngiau apu vai Yerusareemaivo inna ti noova roosiima vaivai. ²⁷Ivavaara Anutuuaqaa kua fafaaraivo vainno Saraaya Hekaayara tinoo:

Gioonna hama nnaakara mmateerama kiee
kati variannaikua sirigakianee.

Hama nnaakara mmatee
hama nniitaraivaa tainnaikuaano
sirigainna raikianee.

Gioonnaivaa ari vaatiivo inna pikioovoono

gioonnaivo ari vaatiivo hama inna pikiaivaa yaataroo
kaayau nnaakaraiya mmataanaravaivee.

Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai.

²⁸Ni seenayaso, ta Saraanna mmaapu Isaakaanikaraama variaunnanoo. Anutuuqo kua kiaa teerama kioovaugiataama inna uru nnaakaraiya ta variaunnanoo. ²⁹Isaako varuu suaivaki Hekaava mmaapuuvaa mmuakiaa gioonnaiya mmateeraivaugiataama mmata kioovoono Isaakaa maisa mmooriivaa iiravai. Isaakaa Anutuuqaa Mmannasaivo tuuvaugiataama mmatoovaa ivo maisa mmooriivaa inna iiravai. Aanna makee mmaanna tuu aataruuvau kuaiya Anutuuqaa Mmannasaivaa aataruuvau nookiaiya maisa mmooriivaa iikiaavai. ³⁰Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno ivaara tinoo: Gionna sikaunnaadiri yookaama kioo viteeraivaata ari mmaapuuvatama titakiai kuatee. Inna mmaapuuvo ari yaata utuuvaugiataama nuuvvaa mmaapuuvaa tasipama ngiari konna mminnamminnaiyauvaa vareevoora titakiai kuatee. Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai. ³¹Ni seenayaso, ivaaraida hama ta sikaunnaadiri yookaama kioo vitoovaa uru nnaakaraya variaunnanoo. Ari yaata utuuvaugiataama nuuvvaa uru nnaakaraya ta variaunnanoo.

Yisuu Kirisiinna aataru ngiengie yaata utiraivau kati nookiatee

5 ¹Ta kati tete yaata utiraivau nuairaiya ta variaunnanoo. Yisuu Kirisiiva ti mminnamminnaa maisaiyauvaara putuuvaara tida ta kati mmamma dummukiara tete yaata utuaunnaivau itaama variaunnanoo. Ivaaraida ivau nnaasu yaagueeqama dida vaidia variatee. Sa sikaunnaadiri yookaama kiada viteeraiya roosiima variatee.

²Rikiaatee. Na Pauruusoono aa kua aavaa ngii giaa ngii minaravee. Yutayaa vaidiia ngii kiaanoo: Mo fai ngia ti roosiima yoketaama variaaraivaara ngiingii mmammaiyauvaa hatokaatee, kiaivaara ee-oo tikio fai Yisuu Kirisiiva ngiiyara putuuvo kuminayaa vainaravai. ³Na kava ii kua ivaa yaagueeqama ngii giaa ngii minai arinaima rikiaatee. Fai vaidi voovoono ari mmammaivaa hatokaanaraivaara ee-oo tiivoono Anutuuqaa mmaanna tuu aataru yauvau rikioo iikiaivee.

⁴Ngia Anutuuqaa mmaanna tuu aataruuyauvaa iida kiaanoo: Ta inna avuuvau safuuma variaunnanoo, kiaa variaya vaa Yisuu Kirisiiva uu aataruuvaa pikiaavai. Anutuuqo kati ngiiyara yoketaama yaata utiraivo vaikiainnaata ngia pikiada ngieera kuaavai. ⁵Mo ta aanna makee ataama variaunnanoo. Yapooma Anutuuqo ariinoo ti tinai ta inna avuuvau safuuma variaaraivaara ta faannaida variaunnanoo. Anutuuqaa Mmannasa Yoketaivo ti aakiaana varikiai ta yaagueeqama kutaavaivee kiaa kiada faannaida variaunnanoo. ⁶Mo Yisuu Kirisiiva tiiki variivaara ta hama mmamma hatokeera aataruuvaara yaata utuaunnanoo. Vaidi vooyaano ngiari mmamma hatokeeraiyaraatama vooya hama ngiari

mmamma hatokeeraiyaraatama sa iyara yaata utuatee. Ii aataru ivo hama aataruvai. Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kiada ngiingii seenaiyara mmuduuya riraivo inna Anutuuqaa avuuvau safuuma varira aataruvai.

⁷Tauraa ngia yoketaama variaya mo gioono ngii tikiai ngia kua kutaivaa pikiaannee? Mo ivo dee kuavai ngii giaa ngii mikiaida ngia rikiaannee? ⁸Anutuuqo ngii maavee tiivoo hama ii kua ivaa ngii giaa ngii mikiai ngia rikiaano. ⁹Mmaanna tuu aataruuvaa iikiaaraivaara tii kuaivaa rikiaatee. Iya kiaanoo: Kiisa puuqaira yeennaivo bereeta aakiaivaki vainno too yootaikio mmuakiaavai pinaavai vaivaivee, kiaavai. ¹⁰Ta Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kiada mmuaakaraama variaunnaivaara na yaagueeqama ngiiiyara yaata utuee kiaunoo: Fai ngia hama muaraagama varida ari vo kuavai rikiaaravai. Vaidi voovoo ngii mmammayaadiri ikiatainnaa kua tikio ngii tinniiyauvo raubiriivo inna giononnee? Hama na taunoo. Fai Anutuuqoono ivaara inna yaparainno irisai maisivaa inna mminaravaivee. Na yaata utuee itaa kua kiaunoo.

¹¹Ni seenayaso, na homo mmannammanna mmamma hatokeera aataruuvaa ngii iikiateera kiautiri. Mo aaniira Yutayaa vaidiia ni utu raririida oovi nnauvaki ni yapaatirinne? Na hama iikiaunoo. Mo na kutaa iikiautiri. Na Yisuu Kirisiiva yatari sagaivau putuu kuaivaa ngii giaa ngii miaivaara hama iya maisa mmooriivaa ni miaatirivee. ¹²Vaidiia ngii mmammayaadiri ikiatainnaa kua kiaavo ngii tinniiyauvo raubirii vaidi iyara na kiaunoo: Inna aikioo, kii ngiari mmamma eeyaavai hatokakio maisakiaivee, kiaunoo.

¹³Ni seenayaso, mo ngiengieenoo ngiingii yaata utiraivau kati nookiateeraivaara Anutuuqo ngii maavee tiivai. Inna aikioovai. Sa ngiengie yaata utiraivau kati nookiaaraivaara kiatee: Inna aikioo, ti yoketaunoo. Ti mmammaiyauvo ti iikiataivaa fai ta iikiaaravaivee. Sa itaa kua kiatee. Fai ngia itaa kua tikio ngiingii mmammaiyauvo ngiiiyara haitatuunaravai. Sa itaama yaata utida variatee. Ngiingii seenaiyara mmuduuya rida iyara mmoori varaatee. ¹⁴Anutuuqaa mmaanna tuu kua mmuakiaayavai kaanaivo ataama vainoo. E aiyara tuqinnaannaneema ai seenaiyaraatama tuqinnee mmuduuya ruanee. Mmaanna tuu kua kaanaivo itaama vainoo. ¹⁵Itaama vainai ngia ngiingiiiyara ngiingiiiyara buaaru tida nnannateeda koonnama varida ngiingii variraivaara tuqinnama teeda rikiaatee. Ngiingii variraivo eeyaara maisivoora tuqinnama teeda rikiaatee.

**Mmannasaivaa aataruuvaaaraata mmamma iira
aataruuvaaaraatama Pauruuso tiravai**

¹⁶Na aa kua aavaa tinai rikiaatee. Ngia varida Mmannasa Yoketaivo ngii giaa ngii miivaugiataama hara kiada variatee. Fai ngia itaama

iikio mmammaiyauvo iikiataira aataruuvaa ngii iikiatainai rikiada fai ngia hama iikiaaravai. ¹⁷Ti mmammaivo ari iikiatai aataruuvaa Mmannasa Yoketaivaa tikio rikioo Mmannasa Yoketaivo ooqoo tiivai. Mmannasa Yoketaivo ari iikiatai aataruuvaa mmammaivaa tikio rikioo mmammaivo ooqoo tiivai. Taaravaitana ngiari hanigiaanigiee kiaavaitana ngii aakiaana nnammutuaavaitana variaavai. Fai itaa kiaavaitana ngiiki vaikai yoketaa aataruuvaa ngia ngii iikiatainai fai hama ngia yopeema iikiaaravai. ¹⁸Mmannasa Yoketaivo fai ngii maavee maavee tinai rikiada ngia inna aataruuvau nuaikio fai Anutuqqaa mmaanna tuu aataruuvo hama ngii utinaravai.

¹⁹Mmamma iira aataruuyauvo kooyaa vainoo. Ii aataru iyauvo ataama vainoo. Sabi heera aataruuvoota maisama yaata utira aataruuvootama vainoo. Gioonna kiaapuuya ngiari mmammaiyauvaara nnaasu yaata utida makemakee sabi nuaira aataruuvootama vainoo. ²⁰Iya unnakua anutuuyauvaa iima kiada iyauvaara ti anutuqqovee kiaa aataruuvoota saaka pieera aataruuvootama vainoo. Iya kaayauma ngiari seenaiyara nnammutuannammutuaa iira aataruuvoota rapira aataruuvootama iya ngiari seenaiya iya yaataraivaara iya nnannateera aataruuvoota buaaru tira aataruuvootama ngiariiyara nnaasu yaata utira aataruuvootama vainoo. Hama iya mmuaa yaatavai utida varida iya ngiari seenaiya kuaivaara haunninniida mmarammaraama varida kua kiaa aataruuvootama vainoo. ²¹Iya ngiari seenaiya iikiaivaa teeda iya varaataira aataruuvootama vainoo. Iya kapikarai nnooriivaa nnaa kiada kumimakaida varida nuunaida varida kaayau isareera maisaiyauvaa tasipama varida vo aataru vo aataru maisamaisaiyauvaa iida varida variaa aataruuvootama vainoo. Yaagueeqa kuavai na tauraa ngii giaa ngii miauvaa na keenaa ngii giaa ngii minaravee. Gioonna kiaapuuya itaama iida variaya hama Anutuqqo gioonna kiaapuuyara diraivaki innasi kuaaravaivee.

²²Mmannasa Yoketaivo iira aataruuvo ataama vainoo. Mmannasa Yoketaivo varii gioonna kiaapuuya mmuduuya rida sirigaida varida ausa nuufa tasipama variaavai. Iya seenaiya maisa kuaivaa iya kiaaniaata rikiadaata yaagueeqama variaavai. Iya ngiari seenaiyara tuqinnada yoketa yoketai aataru mmooriyauvaa iida ngiari kiaa kuaiyauvaa hama pikieeraida safuuma iida ²³tirooma adida variaavai. Iya ngiari mmammaiyauvo iya iikiataivaara tuqinnama haitatuuda varida hama iikiaavai. Iya itaama iikiayauvaara hama kuaataivaivee. ²⁴Yisuu Kirisiinna gioonna kiaapu tuantaiya vaa ngiari mmamma iira aataru eenanaiyauvaa pikiada ngiari mmammaiyauvo iikiata iikiataira aataruuyauvaatama yaagueeqama mmooriivaa iida pikiaavo vaidi putiraiya roosiima vaa taikaivai. ²⁵Mmannasa Yoketaivoono karaasa variraivaa vaa ti mmivaivee. Itaama vaivaara ivo ti kiaa ti mmii

aataruuvaungiaa nnaasu ta nookiaaravai. ²⁶Hama ta titiiyara mannaka tida hama ta ti seenaiya mmammayaadiri ikiatainnaa kua tida varida iya ti yaatairaivaara hama ti nnannateenai variaaravee.

Ta ti seenaiya mmuaararavaa teeta varaaravee

6 ¹Ni seenayaso, fai gionna kiaapu voovoono mminnamminnaa maisaivaa iinno varinai rikiada fai ngia vaidi vooya vaa Yisuunna Mmannaivo ngii aakiaana variiya inna teeda safu aataruuvaa tirooma inna kiaa mmikio rikioo ivau kava varinaravai. Ngieeta mmuaavai mmuaavai ngiingii variraivaaraatama tuqinnama haitatuukiatee. Ngii iinno taanarivo ngii mmookai vainainnaata ngia iida variaarainnoo. Tuqinnama haitatuukiatee. ²Ngiiingii seenaiya tasipama varida teekio data datai aataru mmuaararivo iyaki vainai rikiada ngieetama iya mmuaararavaa varaatee. Fai ngia itaama iida Yisuu Kirisiinna aataruuvaa safuuma iikiaaravai. ³Fai gionna kiaapu voovoono hama inna nnutuaataivoono ariiyara tinara: Na vaidi tuanaavaivee, tiivo itaa kua kiaa fanniima kiaanaravai. ⁴Gionna kiaapuuya mmuaavai mmuaavai ngiari mmarammaraa nuaira aataruuvaa ngiariinoo ivaara tuqinnama haitatuukiaaravai. Fai voovoono ari ii mmooriivaa teeno too yoketaino rikioo ari mannaka tinaraivo ariiki vaivai. Vaa ari mmooriivo yoketaivaara sa ivo ari seenaiya mmooriivaa too ivaara yaata utuaivee. ⁵Gionna kiaapu mmuakiaaya ngiari mmoori vareeraivaata ngiari variraivaatama mmuaavai mmuaavai ngiariinoo haitatuukiaarivaara itaama iikiatee.

⁶Fai Anutuuqaa mmayaayaivaa kiaa mmiraivo vaidi voovai kiaa mmino fai ivo mminnaa vooyavai kati inna mminaravai.

⁷Sa ngiingiiyara koonnama yaata utuatee. Hama gionna kiaapu voovoono yopeema Anutuuqaa unnakua unnakua tiao iinaravai. Fai vaidi voovoono yeenna hauvaa utu kioo ari ii yeennaivaa kaanaivaa safuuma varaananaravai. Ivaa roosiima ivo ari variraivaudiri too fai safuuma irisaivaa varaananaravai.

⁸Fai ari mmammaivo iikiataira aataruuvaa nnaasu yaata utuoo mmooriivaa iinnonno fai ivakidiri irisai putiraivaa varaananaravai. Ivo Mmannasa Yoketaivaa mmooriivaa iinnonno fai ivakidiri irisai tupatupaa variraivaa varaananaravai. ⁹Ivaaraida nnikiai yoketaa mmooriyauvaa iikiaunnaiyauvo sa ti pirisakiaivee. Fai ta hama ivaa pikieerama kiada yapooma suaivo nninai yeennaivo nneeravaata vaikiavareerayaama fai irisai yoketaiyauvaa varaaranaravai. ¹⁰Ivaaraida ta mmuakiaa gionna kiaapuuyara yoketaa mmooriivaa iikiaara aataruuvo kooyaa vainai makemakee iikiatee. Ti seena ausa hanigieeraiyara itaama yoketaama mmooriivaa pinaama iikiatee.

Pauruuso yaagueeqama kioo iya tiao iyara boo tiravai

¹¹Na kiauko vaidi voovoono tauraa aa yanaa aavaa fafaara raikiai nnaagiai na neneenoo pinaa fafaaravai ngiini rauvaa taatee. ¹²Vaidi

vooyaano ngia ngiingii mmammaiyauvaa hatokaateeraivaara ngii tarikua kiaiya ngiari seena Yutayaiya ti mannaka kiateeraivaara itaa kua kuaavai. Iya Yisuu Kirisiiva putuuvaara kutaavaivee kiaivaara ngiari seena Yutayaiya sa ti ruputateeraivaara itaa kua kuaavai. ¹³Vaa ngiari mmammaiyauvaa hatoka kiada ngii kiaiya hama mmaanna tuu kuaivaa rikiada iikiaavai. Iya ngii tikiyai ngiingii mmammaiyauvaa hatokakiai iya ngiari mannaka kiaaraivaara ngii kuaavai. ¹⁴Mo neenoo ti Udaanga Yisuu Kirisiiva yatari sagaivau putuuvaara nnaasu na mannaka tinaravai. Yisuu Kirisiiva ni mminnamminnaa maisaiyauvaara putuduu na ivaara kutaavaivee kiaivaara mmatayaa diaa aataruuyauvaara hama na yaata utuauvai. Vaidi putiraiya roosiima vaa taikaivai. Mmatayaa diaa aataruuyauvo hama yopeema ni utivai. Vaidi putiraiya roosiima vaa na ivaara putuauvai. ¹⁵Ngia vooya ngiingii mmamma hatoka kiada variaani vooya hama ngiari mmammaiyauvaa hatokeeraida variaa aataru ivaitana inna hama aataru tuanaavaitana vaivai. Ngia ngiingii ausaiyauvaa hanigia kiada karaasaya variaa aataruuvo inna aataru tuanaavai. ¹⁶Gionna kiaapuuya ii aataru ivaa puaisa utiraiyara na kiaunoo: Anutuuqo iyara boo tioo ari ausa nuufaivaa iya mmioo nnaasu variaivee. Na iyara itaa kua kiaunoo. Anutuuqo tauraa Isarairaiya mmataama kiooya iyaano iya roosiima variaiyaano Anutuuqaa gionna kiaapu tuanaayavee.

¹⁷Nnaagiai sa vaidi voovoono mmoori mmuaararavaa ni miaivee. Na Yisuunna mmooriivaa varauvaara vaidiia ni ruputuaa puruuyauvo ni mmammaivau kooyaa vaiyauvaara sa mmoori mmuaararavaa ni miaivee.

¹⁸Ni seenayaso, ti Udaanga Yisuu Kirisiiva kati gionna kiaapuuyara yoketaama yaata utiraivo ngii tasipama vakiaivee. Kua kutaa.